

آشنایی با نحوه چیدمان و نگهداری قفسه داروها

مقدمه

تأمین داروهای اساسی یکی از موارد مراقبت های اولیه بهداشتی درمانی است. این موضوع از دیرباز مد نظر طراحان نظام شبکه قرار گرفته و با هدف ایجاد بیشترین دسترسی به خدمات اساسی سلامت، اقدام به پیش بینی دارو برای خانه های بهداشت شده است. داروهای موجود در سیستم بهداشتی کشور شامل اقلام پیشگیری و مبارزه با بیماری ها (داروهای درمان سل، ایدز، آنفلوانزا، شپش و...)، اقلام بهداشت خانواده (داروهای برنامه مانا، مکمل های دارویی و خدمات فاصله گذاری و...) و داروهای درمانی (شامل داروهای سطح یک پزشک خانواده و بیمه روستایی، ترالی اورژانس) است. بهورزان باید در حفظ و نگهداری داروها نهایت دقت را به عمل آورند. حفظ و نگهداری صحیح داروها به مفهوم رعایت همه استانداردهای لازم در چرخه مدیریت دارو مشتمل بر تحویل گرفتن آن از سطوح فوقانی، نگهداری، مصرف و خروج دارو از چرخه مدیریت منابع مصرفی خانه بهداشت است. نگهداری دارو در شرایط مناسب و توجه به تاریخ انقضای آن ها یکی از مهم ترین اولویت هاست، به گونه ای که بهورزان موظفند داروهای مازاد خود را در زمانی که حداقل ۶ ماه از تاریخ انقضای آن ها باقی مانده است، جهت مصرف در سایر واحدها، با هماهنگی لازم به سطوح بالاتر عودت دهند.

دکتر احسان عادل

کارشناس مسؤول امور دارویی معاونت بهداشت دانشگاه علوم پزشکی لرستان

افسانه مهرآرا

مربی مرکز آموزش بهورزی دانشگاه علوم پزشکی لرستان

داود علی پور

کارشناس مراقب سلامت دانشکده علوم پزشکی مراغه

راضیه محمد واحدی

مدیر مرکز آموزش بهورزی دانشکده علوم پزشکی مراغه

فاطمه کیانپور

کارشناس مسؤول آموزش بهورزی دانشکده علوم پزشکی گراش

فرزانه فرخیان

مسؤول امور دارویی دانشکده علوم پزشکی گراش

اهداف آموزشی

امیداست خوانندگان محترم پس از مطالعه:

- نحوه صحیح چیدمان داروها را توضیح دهند.
- شرایط صحیح نگهداری داروها و قفسه دارویی را توضیح دهند.
- چیدمان و نگهداری داروها را طبق دستور عمل انجام دهند.

نحوه چیدمان داروها در کمد دارویی

روش های مختلفی برای چیدن داروها ذکر شده است. داروها ممکن است به دو شکل در کنار هم چیده شوند: * بر اساس شکل دارو مانند چیدن قرص ها کنار هم. * بر اساس گروه درمانی مانند چیدن آنتی بیوتیک ها کنار هم.

در چیدن قفسه ها رعایت این نکته الزامی است که باید داروی با تاریخ انقضای طولانی تر پشت داروی با تاریخ انقضای کوتاه تر چیده شود و تاریخ مصرف نزدیک تر جلوتر چیده شود. در تحویل دارو نیز باید داروی با تاریخ انقضای کوتاه تر قبل از داروی با تاریخ انقضای طولانی تر به بیمار تحویل شود.

معمولاً کمد دارویی دارای سه طبقه در بالا با در شیشه ای و یک طبقه در پایین با در فلزی یا چوبی است. چیدمان داروها در کمد دارویی می بایست به شرح ذیل باشد:

طبقه اول یا فوقانی: داروهای خوراکی شامل شربت ها، قرص ها و قطره های خوراکی و...
طبقه دوم یا میانی: داروهای غیر خوراکی شامل قطره های غیر خوراکی، پمادها، شامپوها و محلول ها
طبقه سوم یا تحتانی: باند، گاز، پنبه، محلول های ضد عفونی نظیر ساولن، بتادین و...

طبقه چهارم یا در فلزی: لام و لانست ها، جعبه لام نمونه گیری مالاریا، ظروف نمونه گیری در پیچ دارو و جعبه حمل خلط، کیت کلرسنج، کیت یدسنج، سرنگ ها و سرسوزن ها، دستکش، کیف آب گرم، کیف آب سرد، آتل در اندازه های مختلف، داروهای اضافی، سرنگ، پنبه، گاز و سایر اقلام مرتبط قرار داده شود. (در صورتی که کمد دارویی دارای چهار طبقه در بالا و یک طبقه با در چوبی یا فلزی است، وسایل نمونه گیری در طبقه چهارم قرار داده شود)

چیدمان استاندارد کمد دارویی خانه بهداشت

۱. در اتاق شماره دو خانه بهداشت و در محل مناسب و دور از نور آفتاب یا رطوبت و در دمای مناسب قرار داده شود.
۲. کمد دارویی مجهز به ترمومتر باشد. ترجیحاً ترمومتری که حداکثر و حداقل دمای محیط را نشان دهد.

۳. نظافت روزانه و گردگیری آن انجام شود.

۴. بهتر است دارای قفل و کلید باشد.

۵. در صورت داشتن در شیشه ای، شیشه ها سالم باشد و سطح آن با کاغذ پوشانیده شود تا از نور آفتاب و دید مراجعه کننده محفوظ باشد.

۶. هر روز به مقدار مصرفی همان روز دارو از قسمت پایین کمد دارویی خارج و در قسمت بالای کمد در دسترس قرار گیرد.

۷. فرم تبدیل ماه های میلادی به شمسی، روی در کمد دارویی نصب شود.

۸. لیست داروها شامل نام دارو، تاریخ دریافت دارو و تاریخ انقضای آن هر ماه یکبار تهیه و روی در کمد دارویی نصب شود.

نکته: شیف ها و آمپول های تزریقی فاصله گذاری، در یخچال خانه بهداشت نگهداری شود. داروهای موجود در خانه بهداشت که کمتر از ۶ ماه به انقضای آن مانده است در صورتی که در این مدت مصرف نمی شوند باید به مرکز خدمات جامع سلامت مربوط برگردانده شوند.

نگهداری دارو

داروها باید در شرایطی که برای هر دارو تعیین و روی بسته بندی درج می شود، نگهداری شوند. در صورت رعایت استانداردهای نگهداری دارو، می توان مطمئن بود که شرایط نگهداری آن ها مناسب بوده و داروها از کیفیت مطلوب برخوردارند.

تهویه مطبوع یکی از روش های بسیار مناسب برای متعادل نگهداشتن دمای محل نگهداری داروها است که با توجه به بالا بودن هزینه های آن در همه جا نمی توانیم

بهورزان موظفند داروهای مازاد خود را در زمانی که حداقل ۶ ماه از تاریخ انقضای آن ها باقی مانده است، جهت مصرف در سایر واحدها، با هماهنگی لازم به سطوح بالاتر عودت دهند.

نکات دیگری درباره نگهداری دارو

۱. اغلب داروها در مقابل نور، حرارت و رطوبت آسیب‌پذیر هستند و نگهداری آن‌ها نیازمند دقت و رعایت اصول ایمنی است. روش ایده آل، نگهداری داروها در جای خشک و خنک است. بعضی از داروها نیاز به نگهداری در یخچال دارند که در بروشور و بسته بندی دارو ذکر می‌شود. بهتر است به توصیه‌های داروسازان در باره روش‌های نگهداری داروها دقت کنیم.
۲. نفوذ آب، داروها و بسته‌بندی آن‌ها را خراب می‌کند. حتی اگر خود داروها با نفوذ آب تخریب نشوند، تخریب بسته‌بندی توسط آب و نامطلوب شدن شکل ظاهری آن‌ها، سبب می‌شود بیمار از دریافت آن خودداری کند. ترمیم سقف‌ها، دیوارها و پنجره‌هایی که آب از آن‌ها نشت می‌کند این مشکل را تا حد قابل توجهی حل خواهد کرد.
۳. حشرات و جوندگان، داروها و بسته‌بندی آن‌ها را می‌خورند و آسیب می‌رسانند. تمیز کردن محل نگهداری داروها و نیز قرار ندادن غذا و نوشیدنی در این محل‌ها، باعث کاهش تمایل حشرات و جوندگان برای ورود به محل‌های نگهداری داروها می‌شود.
۴. بعضی از داروها را باید قبل از مصرف تکان داد تا همیشه بیمار میزان یکسانی از ماده مؤثره را دریافت کند.
۵. مصرف فرآورده‌های دارویی می‌بایست با توجه به تاریخ انقضای مندرج در روی بسته‌بندی انجام گیرد.
۶. قطره‌های چشمی و بینی تا زمان محدودی پس از باز شدن قابل مصرف هستند. بنابراین به زمان مندرج در روی بسته بندی توجه فرمایید.
۷. پودر آنتی بیوتیک‌ها را پس از ترکیب با آب جوشیده سرد شده، تنها یک هفته پس از تهیه در یخچال نگهداری کنید.
۸. همه داروها در شرایط یکسان نگهداری نمی‌شوند. فقط داروهایی را در یخچال نگه داری کنید که دستور داده شده در یخچال یا در دمای ۲ تا ۸ درجه

از آن استفاده کنیم.

ابزاری مانند پنکه‌های سقفی و دستگاه‌های تهویه با فشار با توجه به ارزان بودن و نظر به اینکه گردش هوای مناسبی را در محل‌های نگهداری ایجاد می‌کنند و از این طریق دمای محیط را کاهش می‌دهند، می‌توانند جایگزین مناسبی برای سیستم‌های تهویه مطبوع به شمار آیند.

نگهداری دارو دور از آفتاب: قرار گرفتن داروها در معرض نور مستقیم، باعث تغییر ماهیت فیزیکی و شیمیایی و کاهش عمر مفید آن‌ها می‌شود. نور مستقیم آفتاب از عواملی است که از طریق افزایش دما، کیفیت داروها را در معرض تهدید قرار می‌دهد. بدین منظور بایستی داروها در هنگام جابه‌جایی داخل جعبه‌هایی که با آن‌ها حمل می‌شوند نگهداری شوند و از تابش مستقیم نور آفتاب به درون محوطه محل‌های نگهداری داروها نیز جلوگیری به عمل آید.

در انبار دارویی، داروهاروی پالت‌هایی با ارتفاع ۱۰ cm از سطح زمین و فاصله ۳۰ cm از دیوارها بایستی قرار گیرد که مانع تخریب آن‌ها توسط آب خواهد شد.

نگهداری دارو در منزل: یکی از نکاتی که باید به جامعه آموزش داده شود این است که بیمار باید داروی تجویز شده را تا پایان دوره درمانی مصرف کند. بدین ترتیب داروی اضافی باقی نمی‌ماند تا در منزل نگهداری شود. داروهای بیمار در منزل نیز باید مطابق با اصول «نگهداری دارو» که در بند قبل اشاره شد، نگهداری شود.

جمع بندی

داروها در مکانی دور از حرارت و نور آفتاب و دور از دسترس مراجعان قرار گیرد. بهتر است که کمد دارویی دارای قفل و کلید باشد، در صورتی که کمد دارویی دارای سه طبقه فوقانی، میانی، تحتانی با در شیشه‌ای و یک طبقه دردار فلزی در قسمت پایین طبقات باشد، سه طبقه مذکور با توجه به تعداد داروهای خانه بهداشت به داروها و وسایل شست و شو و پانسمان اختصاص داده می‌شود و در قسمت زیرین کشو دردار کیف آب گرم، کیف یخ، سرنگ‌ها و آتل‌ها قرار داده شوند. داروها باید به ترتیب حروف الفبا و به شکل زیر در قفسه‌ها چیده شوند. در طبقه فوقانی (داروهای خوراکی) قرص‌ها، شربت‌ها، قطره‌های خوراکی و... قرار داده شوند و در طبقه میانی داروهای غیر خوراکی، قطره‌های غیر خوراکی، پمادها، شامپوها و محلول‌ها و در نهایت در طبقه تحتانی، باند، گاز، پنبه، محلول‌های ضد عفونی و دستکش‌ها قرار داده شوند. ضمناً دقت شود شیاف‌ها در یخچال محل کار نگهداری شوند. همه داروها باید دارای برچسب باشند و در داخل کمد دارویی دماسنج وجود داشته باشد.

سانتیگراد نگهداری شوند و از یخ زدن آن‌ها جلوگیری کنید.

۹. از نگهداری و مصرف داروهای فاقد برچسب معتبر جداً خودداری کنید.

۱۰. داروها را در بسته بندی اولیه آن‌ها نگهداری کنید و آن‌ها را مطلقاً در بسته‌های داروهای دیگر یا پاکت بدون نوشته نگذارید.

۱۱. داروها را از دید و دسترس کودکان دور نگه دارید و هرگز آن‌ها را در مقابل بچه‌های کوچک مصرف نکنید.

۱۲. به منظور کاهش بروز عوارض دارویی، داروهای خود را براساس شرایط ذکر شده در بروشور فرآورده دارویی نگهداری کنید.

۱۳. داروها دور از سموم، مواد شیمیایی، فایل‌های کهنه، لوازم اداری و سایر داروهای نامربوط نگهداری شود، چراکه نزدیکی داروها به سموم و مواد شیمیایی منجر به زودرس شدن تاریخ انقضای داروها می‌شود.

منابع و مأخذ:

- * کتابچه ۴۳۶ قلم داروهای سطح یک بیمه روستایی، وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی، معاونت بهداشت
- * رحیم زاده محمدی و دیگران، استاندارد چیدمان وسایل و تجهیزات، نصب فرم‌ها، دفاتر، پوسترها و شاخص‌های بهداشتی در خانه‌های بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی سبزوار، آموزشگاه بهورزی، تابستان ۱۳۹۲
- * دارونامه خانه بهداشت، وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، مرداد ۱۳۹۶
- * کتابچه ایمنی بهورز، بهار ۱۳۹۱
- * دستورالعمل چیدمان کمد دارویی و تجهیزات خانه بهداشت، <http://guilanhealth.blogfa.com/post/13>
- * Weinstein L, Swartz MN (1974). Pathologic Properties of Invading Microorganisms. In: Sodeman WA: Pathologic Physiology: Mechanisms of Disease, Saunders, Philadelphia, 468-72
- * Parfitt Kathleen. 1999. Pharmaceutical Press. ISBN: 0 853 69429 X Price
- * <http://shahriar.iuims.ac.ir/content/63206>
- * دانستنی‌های دارویی برای خانواده‌ها، <http://file.qums.ac.ir/repository/vch/Daroo/1398/980131.Darooee.pdf>
- * راهنمای داروهای یخچالی، <http://iuims.ac.ir/uploads/>
- * قرایی سکینه و دیگران، درمان‌های ساده علامتی (ویژه بهورزان) معاونت بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی مشهد
- * سیده معصومه کاظمی، کتاب چیدمان استاندارد در خانه بهداشت، انتشارات سپهر اندیشه، سال ۱۳۹۲
- * دستورالعمل‌های مربوط به اصول و مبانی کنترل اسپتیاها- وزارت بهداشت

به این موضوع امتیاز دهید (تا ۱۰۰). کد موضوع ۱۰۴۲۱۳ پیامک ۰۳۰۰۰۷۲۷۳۱۰۰۱. نحوه امتیازدهی: امتیاز- شماره مقاله. مثال: اگر امتیاز شما ۸۰ باشد (۸۰-۱۰۴۲۱۳)